

אמר לי: רועה הייתי לאבא בעירי, והלכתי למלאות מים מן המעיין, ונסתכלתי בכבואה שלי שהשתקפה במים. ופחז עלי יצרי, לפי שנוכחתי אז כמה אני נאה, ובקש לטורדני מן העולם.

אמרת לי לוי יצרי הרע: רשע! למה אתה מתגאה בעולם שאינו שלך, כיצד אתה מתגאה, במי שהוא עתיד להיות רמה ותולעה בקבר? העבודה [לשון שבועה, שנשבע בעבודת המקדש], שאגלחך לשמים!

ומוסיף שמעון הצדיק: מיד, עמדת ונשקתיו על ראשו. אמרת לי: בני, כמוך ירבו נזירי נזירות בישראל! עליך הכתוב אומר [במדבר ו] "איש כי יפליא לנדור נדר נזיר להזיר לה".

מתקיף לה רבי מני: מאי שנא אשם נזיר טמא דלא אכל, היות דאתי שבא האשם הזה על הטא.

ואם כן, כל אשמות [או חטאות] נמי לא ליכול, היות דעל הטא אתו, הן באות.

אמר ליה רבי יונה: היינו טעמא, שלא אכל את קרבנות הנזיר, לפי כשהן תוהין, הם נזרין. וכשהן מטמאין [בשוגג] ומתוך כך רבין עליהן ימי נזירות, הם מתחרטין בהן. ונמצאו [דהיינו, קרוב הדבר לידי כך, שהן] מביאין חולין לעזרה.

ופרכינן: אי הכי, שיש לחוש שמא התחרט בו הנזיר, אפילו קרבנות נזיר טהור נמי לא יאכל מחמת החשש הזה!?

ומשנין: נזיר טהור לא חשוד על כך, היות דאמודי אמיד נפשיה דיכול לנדור.

ואיבעית אימא, יש אפשרות לתרץ את משנתנו גם כרבי יהודה:

אפילו תימא, תאמר שמשנתנו בשיטת רבי א-י יהודה היא —

כי, היכן אמר רבי יהודה שהנודר ומקיים הוא "טוב מזה ומזה" — רק במי שנודר נדבת. כגון המקדיש בהמה, ואומר "הרי זו עולה", וכדומה, שאין הוא מתחייב באחריות לקיום נדרו.

אבל בנדר, שמחייב עצמו, ואומר "הרי עלי עולה" — לא אמר רבי יהודה שהנודר ומקיים הוא טוב מזה ומזה.

ופרכינן: והקתני בדברי רבי יהודה במפורש: טוב מזה ומזה — נודר ומקיים!?

ומשנינן: תני, יש לך לשנות בדברי רבי יהודה כך: טוב מזה ומזה, מי שנודב ומקיים.

ורבי יהודה דורש את הפסוק כרבי מאיר, שטוב מזה ומזה הוא מי שאינו נודר בכלל. אלא שרבי מאיר מייחס את דברי הכתוב הן לנודר והן לנודב, ואילו רבי יהודה מייחסו רק לנודר ולא לנודב. כי לדעת רבי יהודה הנודב ומקיים — טוב מזה ומזה.

והוינן בה: מאי שנא נודר, דלא טוב לו

לנדור — כי דילמא אתי בה לידי תקלה, באם לא יקיים נדרו.

אם כן, קרבן נדבה נמי לא טוב לנדוב — כי דילמא אתי לידי תקלה, שלא יביא למקדש את הבהמה שהקדיש לקרבן תוך שלשה רגלים, ויעבור בכל תאחר!?

ומשנינן: לכך אין לחשוש! כי רבי יהודה הולך בכך לטעמיה, דאמר: אדם הרוצה לנדוב קרבן, אין לו להקדיש את הקרבן בביתו, אלא מביא כבשתו כשהיא חולין, עד סמוך לעזרה, ורק שם הוא מקדישה, ואז הוא מכניסה לעזרה, וסומך עליה שם, ושוחטה.

ולכן, לשיטת רבי יהודה אין לחשוש בנדבה שמא יאחר את הבאת קרבנו.

ופרכינן: תינח נדבה דקרבנות, אין לחשוש שמא יאחרנה, שהרי מקדישה סמוך לעזרה.

אבל "נדבה" דנזירות, שבשעת קבלת הנזירות הוא גם מקבל עליו, כחלק מנדר הנזירות, להביא את קרבנות הנזיר, לאחר שימלאו שלשים ימי נזירותו — מאי איכא למימר? הרי כאן הבאת הקרבן היא לאחר שלשים יום מקבלת הנזירות, ויש לחשוש שמא יתאחר מלהביא את הקרבן!

ומשנינן: רבי יהודה הולך בכך לטעמיה, שיש אנשים כשרים שמתאוים להביא קרבנות חובה, מלבד קרבנות נדבה, ומתוך כך הם נודרים בנזיר, ואז מחוייבים הם להביא את קרבנות החובה של נזיר. והם נקראים "נודכים" ולא "נודרים", היות שכוונת נדרם נובעת מנדבת לבם.

ובנזירים הצדיקים הללו אין לחשוש בהם

שיבואו לידי תקלה של בל תאחר, ועליהם אמר רבי יהודה "טוב מזה ומזה — הנודב ומקיים".

דתניא, רבי יהודה אומר: חסידים הראשונים היו מתאוין להביא קרבן חטאת, לפי שאין הקב"ה מביא תקלה של עשיית חטא בשגגה על ידיהם, ולא היתה מזדמן להם קיום המצוה של הבאת קרבן חטאת.

מה היו עושיין? —

היו עומדין ומתנדבין נזירות למקום, כדי שיתחייבו קרבן חטאת למקום, שהרי הנזיר מביא בסוף נזירותו קרבן חטאת, בנוסף לעולה ולשלמים.

רבי שמעון אומר: לא נדרו החסידים הראשונים בנזיר!

אלא, הרוצה להביא עולה — מתנדב ומביא. שלמים — מתנדב ומביא. תודה וארבעה מיני להמה — מתנדב ומביא.

אבל בנזירות — לא התנדבו כלל, כדי שלא יקראו "חוטאין".

לפי שנאמר [במדבר ו]: בנזיר שנטמא, בשעה שמביא קרבנות נזיר טמא — וכפר עליו מאשר חטא על הנפש".

אמר אביי: שמעון הצדיק, ורבי שמעון, ורבי אלעזר הקפר — כולן שיטה אחת הן, נזיר — "חוטא" הוי!

ומבאר הגמרא:

שמעון הצדיק ורבי שמעון — הא דאמרן.

ורבי אלעזר הקפר ברבי —

דתניא: רבי אלעזר הקפר ברבי אומר: נאמר בחטאת הנזיר "וכפר עליו מאשר חטא על הנפש" —

וכי באיזו "נפש" חטא נזיר זה?

אלא, צריך הוא כפרה על החטא שחטא בנפשו בכך שציער עצמו מן היין.

והלא דברים קל וחומר: ומה זה, שלא ציער עצמו אלא מן היין, נקרא "חוטא" —

המצער עצמו בנדר מאכילת כל דבר — על אחת כמה וכמה שנקרא "חוטא"!

מכאן אמרו חכמים: כל היושב בתענית — נקרא "חוטא"!

ופרכינן: והרי הדין קרא, מקרא זה — בנזיר טמא, שחטא בטומאה, כתיב! והאיך אתה למד ממנו למי שלא חטא?!

ומשינינן: לעולם מדבר הכתוב בכל נזיר, גם אם לא חטא בטומאה.

ומה שאמר זאת הכתוב דוקא בענין נזיר טמא — משום דשנה בחטא הוא, שהכפיל חטאו, שקיבל נזירות, וגם לא שמר על נזירותו.

מתניתין:

שינינו במשנה בתחילת הפרק "כל כנויי נדרים — כנדרים", ועתה באה המשנה לבאר מה הם הכינויים:

האומר: קונם, קונח, קונם — הרי אלו כינויין לקרבן.

האומר: חרק חרך חרף — הרי אלו כינויין לחרב.

האומר: נזיק נזיח, פזיח — הרי אלו כינויין לנזירות.

והאומר: שבותה, שקוקה,

או שאמר: הריני נודר [נשבע] בשבועת מוהי ["מוהי" הוא כינוי למשה רבנו, אשר נשבע ליתרו שיישב עמו במדין] —

הרי אלו כינויין לשבועה.

גמרא:

איתמר: כינויין —

רבי יוחנן אמר: לשון אומות הן, שבלשונם הם קוראים לקרבן "קונם" או "קונח".

רבי שמעון בן לקיש אמר: לשון מיוחדת היא, שבדו שחידשו להם חכמים, להיות נודר בו.⁽¹⁾

וכן הוא אומר [מלכים א יב]: "בחדש אשר ברא מלכו".

וטעמא מאי תקינו רבנן את לשון ה"כינויין" המיוחדת? —

דלא לימא, כדי שאדם ירגיל עצמו, שלא לומר בשעה שהוא נודר "הרי עלי דבר זה

הנדר והשבועה מן התורה. ומסתברא שלשון לע"ז וער"ב וכיוצא בו ככינויין חשיבי, ואסור

1. הריטב"א בתחילת הפרק כתב שרק במקום שנהגו לידור או להשבע בכינויים אלו חלים

ומשנינן: חששו חכמים דילמא אמר, שמא יתכוון הנודר לומר "הרי עלי דבר זה לה" קרבן, ויתחיל לומר "הרי עלי דבר זה לה", אך בטרם ימשיך לסיים את לשון נדרו ולומר "קרבן", הוא יחזור מכוונתו לנדר, ולא אמר "קרבן".

ונמצא, שבאומרו "לה" גרידא, בלי לנדר, הוא קא מפיק מוציא שם שמים לבטלה.

ולכן, תיקנו חכמים את הכינויים לקרבן, לפי שאדם רגיל לומר בשעה שמקדיש דבר לקרבן "הרי זה קרבן לה", כלשון הכתוב, ויש לחשוש שישתמש במטבע של הלשון

כקרבן, אלא יהיה רגיל לומר "הרי עלי דבר זה כקונם" או "הרי עלי דבר זה כקונח", וכן שאר כינויים.

והוינן בה: ולימא, ויאמר "קרבן", ומה איכפת לנו שיאמר כך!?

ומשנינן: יש לנו לחוש דילמא אמר, שמא יאמר "הרי עלי דבר זה קרבן לה".

אך עדיין הוינן בה: ולימא, ויאמר הנודר "הרי עלי דבר זה קרבן לה", ומה איכפת לנו שיאמר כך!?

שהם נאמרים בכל לשון, וממילא הכינויים גם הם חלק מהלשון.

מהר"ן בתחילת הפרק מוכח, שלדעתו אין צורך בפסוק לחדש את ענין הכינויים לצד שהם לשונות של נכרים, וכל חידוש המשנה שכינויי נדרים כנדרים הוא לומר שהנדרים נאמרים בכל הלשונות. וכן מוכח מהריטב"א הסבור שבכלל הכינויים האמורים במשנה הם לשונות הלע"ז, וכתב שאין הם נוהגים אלא במקום שמדברים בהם.

ולפי ביאור זה, אי אפשר לצאת ידי חובת קריאת שמע אלא במקום שמשתמשים בשפה הזאת.

אולם הירושלמי דורש מהכתוב את כינויי הנדרים, ומוכח שיש חידוש בעצם הכינויים, והם אינם מכלל הלשון. וכך גם יסבור הרמב"ם, ולכן לפיו יתכן שבלשון אין חסרון בלשון במקום שאין משתמשים בה, ויכול לצאת ידי חובת קריאת שמע [וכן לנדר נדר] גם במקום שלא משתמשים בשפה הזאת.

והביא שם [באות ד] ששמע בשם הגרי"ז שאין יוצאים ידי חובת קריאת שמע בכינויים אלא רק בלשון עצמה.

בהן.

ולאור זאת פסק המשנה ברורה [בביאור הלכה סימן סב] לענין קריאת שמע [שההלכה היא שיוצאים בה בכל לשון], כי רק במקום שאנשי המדינה מדברים בשפה הזאת יוצאים שם ידי חובת קריאת שמע, אך אינו יוצא ידי חובת קריאת שמע בשפה זרה אם קורא אותה במקום ששפה זו אינה השפה המדוברת באותו מקום, מלבד אם קורא אותה בלשון הקודש, היות וכל השפות הן כינויים ולשון הקודש היא השפה בעצם.

ועיין בחידושי רבי שמואל [סימן א אות ב], שהוכיח מהרמב"ם ומהשולחן ערוך שרק לענין להחשיב את הכינויים כלשון עצמה, יש הבדל בין המקום שמשתמשים בו בכינוי הזה למקום שלא משתמשים בו, אבל שפה זרה, שאינה כינוי אלא לשון, יוצאים בה בכל מקום. וביאר שם, שיש לתלות ענין זה במחלוקת שבין הריטב"א והר"ן לבין הרמב"ם.

כי אפשר לבאר שנקודת המחלוקת ביניהם היא בשאלה האם התחדשה פרשת כינויים בנדרים, או שכינויים נחשבים כמו הלשון עצמה בכל מקום, וכל מה שהתחדש בנדרים הוא רק

מאי לאו, מאן דאמר [בית שמאי] שכינויי כינויין אסורין — קסבר שהכינויין לשון אומות הן, ולכן גם כינויי כינוייהם אסורים, שגם הם לשון אומות.

ואילו למאן דאמר [בית הלל] כנויי כינויים מותרים — קסבר, שהכינויים הם לשון שברו להן חכמים, ורק כינויים חידשו חכמים, ולא כינויי כינויים.

ודחינן: לא נחלקו בית שמאי ובית הלל בדבר זה.

אלא, דכולי עלמא סברי שכינויין — לשון אומות הן.

ובית שמאי סברי: בהני כינויי כינויים נמי משתעי מדברים בהם האומות.

ואילו בית הלל סברי: בהני כינויי כינויים, לא משתעי אומות. שאין כנויי הכינויים מעיקר השפה של האומות, אלא יש המשבשים את השפה ומדברים בכינויי כינויים, ואין זו לשון האומות.

ואיבעית אימא, בכך נחלקו:

בית שמאי סברי: גזרינן כינויי כינויין משום כינויין.

ובית הלל סברי: לא גזרינן כינויי כינויין משום כינויין.

ועתה דנה הגמרא, היכי דמי "כינויי כינויין" דנדרים?

תני רב יוסף: מקנמנא, מקנמנא, מקנמנא.

היכי דמי כינויי כינויין דחרם?

הזה גם בבואו לנדור נדר, ושמא יתחרט אחר שיזכיר שם שמים, ולא ינדור, ונמצא שהוציא שם שמים לבטלה.

אך כיון שתיקנו חכמים לשון מיוחדת לנדור בה, בלשון "קונם" או "קונח", שוב לא יאמר אדם "דבר זה עלי לה' קונם", לפי שאין הוא רגיל להקדיש קרבן בלשון הזאת.

^{י-ב} ותניא, רבי שמעון אומר: מניין שלא יאמר אדם הבא להקדיש קרבן, "לה' עולה", או "לה' מנחה", או "לה' תודה", או "לה' שלמים" —

תלמוד לומר [ויקרא א]: "קרבן לה".

מלמד הכתוב, שיש להקדים ולומר "קרבן" או את שם הקרבן, לפני שמזכיר עליו את שם ה'.

והדברים קל וחומר הם:

ומה זה, שלא נתכוון אלא להזכיר שם שמים על הקרבן, אמרה תורה, החמירה התורה, ואמרה שעליו להזהר ולומר "קרבן לה'", ולא "לה' קרבן", כי שמא יחזור בו אחרי אמירת שם ה' ולא יקדיש את הקרבן, ונמצא מוציא שם שמים לבטלה, אם כי לא התכוון לכך —

המוציא שם שמים לבטלה בכונה — על אחת כמה וכמה חמור מעשהו.

לימא, האם יש לנו לומר, שמחלוקת רבי יוחנן וריש לקיש, כתנאי היא? דתניא —

בית שמאי אומרים: כינויי כינויין — אסורין.

ובית הלל אומרים: כינויי כינויין — מותרין.